

XALQARO SAVDONI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY GEOGRAFIYANING ROLI

Kamolov Meliboy Normatovich

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrası o‘qituvchisi, i.f.n. dots.
O'zbekiston, Jizzax shahri, Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika
universiteti

Annotatsiya: Maqola iqtisodiy geografiyaning xalqaro savdoni rivojlantirishdagi roliga bag‘ishlangan. Geografik joylashuv, tabiiy resurslarni taqsimlash, infratuzilma, madaniy va tarixiy aloqalar va global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuv kabi asosiy jihatlar ko‘rib chiqiladi. Iqtisodiy geografiyaning barqaror rivojlanish va mamlakatlar o‘rtasidagi savdo aloqalarini mustahkamlashga ijobiy ta‘siriga alohida e‘tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: iqtisodiy geografiya, xalqaro savdo, geografik joylashuv, tabiiy resurslar, infratuzilma, logistika, barqaror rivojlanish, ixtisoslashuv, transport koridorlari, globallashuv.

THE ROLE OF ECONOMIC GEOGRAPHY IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TRADE

Kamolov Meliboy Normatovich

Teacher of the Department of Geography and Fundamentals of Economic
Knowledge, Assoc. Prof. (PhD)

Uzbekistan, Jizzakh city, Jizzakh State Pedagogical University named after
Abdulla Qodiri

Abstract: The article is devoted to the role of economic geography in the development of international trade. The main aspects such as geographical location, distribution of natural resources, infrastructure, cultural and historical ties, and integration into global value chains are considered. Particular attention is paid to the positive impact of economic geography on sustainable development and strengthening trade relations between countries.

Keywords: economic geography, international trade, geographical location, natural resources, infrastructure, logistics, sustainable development, specialization, transport corridors, globalization.

РОЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГЕОГРАФИИ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ

Камолов Мелибой Норматович

Преподаватель кафедры географии и основ экономических знаний,
кандидат экономических наук. Доц. Проф.

Узбекистан, город Джизак, Джизакский государственный
педагогический университет имени Абдуллы Кадыри

Аннотация: Статья посвящена роли экономической географии в развитии международной торговли. Будут рассмотрены такие ключевые аспекты, как географическое положение, распределение природных ресурсов, инфраструктура, культурные и исторические связи, а также интеграция в глобальные цепочки создания стоимости. Особое внимание уделяется положительному влиянию экономической географии на устойчивое развитие и укрепление торговых отношений между странами.

Ключевые слова: экономическая география, международная торговля, географическое положение, природные ресурсы, инфраструктура, логистика, устойчивое развитие, специализация, транспортные коридоры, глобализация.

Xalqaro savdo - bu dunyoning barcha [mamlakatlari tashqi savdosidan](#) iborat bo'lgan xalqaro tovar-pul munosabatlari tizimi. Xalqaro [savdo 16—18](#) - asrlarda jahon bozorining paydo bo'lishi davrida vujudga kelgan. [Uning rivojlanishi yangi davr jahon iqtisodiyoti](#) rivojlanishining muhim omillaridan biridir.

“Xalqaro savdo” atamasi birinchi marta 12-asrda italiyalik iqtisodchi Antonio Margaretti tomonidan qo‘llanilgan. Xalqaro savdo tashqi savdo aylanmasi, eksport va import, savdo balansi kabi ko‘rsatkichlar bilan tavsiflanadi.

Xalqaro savdo global iqtisodiy o‘rinish va rivojlanishning asosiy omillaridan biridir. Globallashuv va mamlakatlar o‘rtasidagi munosabatlarning mustahkamlanishi sharoitida savdo aloqalarining shakllanishi va rivojlanishida iqtisodiy geografiya muhim o‘rin tutadi. Iqtisodiy geografiya iqtisodiy faoliyat, resurslar va infratuzilmaning fazoviy taqsimotini o‘rganadi, geografik omillar mamlakatlar o‘rtasidagi savdo oqimlari va iqtisodiy hamkorlikka qanday ta‘sir qilishini tushunish imkonini beradi.

Xalqaro savdoda ishtirok etishning afzalliklari

- milliy iqtisodiyotlarda takror ishlab chiqarish jarayonining faollashishi ixtisoslashuvning kuchayishi, ommaviy ishlab chiqarishning paydo bo‘lishi va rivojlanishi uchun imkoniyatlarning yaratilishi, asbob-uskunalardan foydalanish darajasining oshishi, yangi texnologiyalarni joriy etish samaradorligining o‘sishi natijasidir;
- eksport yetkazib berish hajmining oshishi bandlikning oshishiga olib keladi;
- xalqaro raqobat korxonalarini takomillashtirishni taqozo etadi;
- Eksportdan tushgan tushum sanoatni rivojlantirishga yo‘naltirilgan kapital jamg‘arish manbai bo‘lib xizmat qiladi.

Iqtisodiy geografiyaning asosiy jihatlaridan biri mamlakatning geografik joylashuvidir. Dengiz yo‘llari yoki quruqlik yo‘laklari kabi muhim savdo yo‘llari kesishgan joyda joylashgan mamlakatlar xalqaro savdoni rivojlantirishda tabiiy ustunlikka ega. Masalan, Singapur Osiyo, Yevropa va Yaqin Sharq o‘rtasidagi savdo yo‘llari chorrahasida joylashgan strategik joylashuvi tufayli dunyodagi eng yirik logistika va savdo markazlaridan biriga aylandi. Yirik bozorlarga geografik yaqinlik ham savdoni rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlari yaqin joylashganligi va rivojlangan transport infratuzilmasi tufayli bir-biri bilan faol savdo qilmoqda. Bu bizga xarajatlarni minimallashtirish va

tovarlarni etkazib berishni tezlashtirish imkonini beradi, bu esa savdoni yanada samarali qiladi.

Iqtisodiy geografiya mamlakatlarning xalqaro savdodagi ixtisoslashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadigan tabiiy resurslarning taqsimlanishini ham o'rganadi. Neft, gaz yoki nodir metallar kabi foydali qazilmalarning katta zahiralari ega bo'lgan mamlakatlar ko'pincha ushbu resurslarning asosiy eksportchilariga aylanadi. Masalan, Yaqin Sharq mamlakatlari boy konlari tufayli jahon neft savdosida muhim o'rin tutadi. Geografik va iqlim sharoitidan kelib chiqib, ayrim tovarlar ishlab chiqarishga ixtisoslashuv ham savdo-sotiqning rivojlanishiga yordam beradi. Misol uchun, Braziliya yoki Argentina kabi qishloq xo'jaligi uchun qulay iqlimi bo'lgan mamlakatlar qishloq xo'jaligi mahsulotlarini asosiy eksportchilari hisoblanadi. Rivojlangan infratuzilma, jumladan transport tarmoqlari, portlar, aeroportlar va logistika markazlari muvaffaqiyatli xalqaro savdoning muhim omilidir. Iqtisodiy geografiya infratuzilmani qurish uchun maqbul joylarni aniqlashga yordam beradi, bu esa xarajatlarni kamaytirish va jahon bozorida mamlakatlarning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Masalan, Xitoy "Bir kamar, bir yo'l" tashabbusi kabi transport yo'laklarini rivojlantirishga katta miqdorda sarmoya kiritmoqda, bu esa mamlakatga Yevropa, Afrika va boshqa mintaqalarga mahsulotlarni samarali eksport qilish imkonini beradi. Bu savdo aloqalarini mustahkamlash uchun geografik bilimlardan qanday foydalanish mumkinligini ko'rsatadi.

Zamonaviy xalqaro savdo tobora ko'proq global qiymat zanjirlariga (GVC) asoslangan bo'lib, bu yerda tovarlar ishlab chiqarish bir necha mamlakatlarda taqsimlanadi. Iqtisodiy geografiya bizga mamlakatlarning geografik va iqtisodiy afzalliklaridan foydalangan holda ushbu zanjirlarga qanday qo'shilishi mumkinligini tushunishga yordam beradi. Masalan, Vetnam va Malayziya kabi Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlari Xitoyga yaqinligi va ishchi kuchining qulayligi tufayli elektronika ishlab chiqarishda faol ishtirok etadi.

Iqtisodiy geografiya ham xalqaro savdoning barqaror rivojlanishiga yordam beradi. Geografik xususiyatlarni tushunish mamlakatlarga o'z resurslaridan

samaraliroq foydalanish, ekologik xavflarni minimallashtirish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish imkonini beradi. Masalan, quyosh yoki shamol kabi qayta tiklanadigan energetikani rivojlantirish salohiyati yuqori bo'lgan davlatlar global barqaror rivojlanishga o'tishga hissa qo'shib, "toza" energiya eksportchisiga aylanishi mumkin.

Iqtisodiy geografiya mamlakatlarni geografik, iqtisodiy va madaniy afzalliklaridan samarali foydalanish vositalari bilan ta'minlash orqali xalqaro savdoni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy geografiya, mamlakatlarga jahon bozorida o'z pozitsiyalarini mustahkamlash, infratuzilmani rivojlantirish va global qiymat zanjirlariga integratsiyalashish imkonini beradi. Globallashuv sharoitida iqtisodiy geografiya nafaqat fanga, balki barqaror iqtisodiy o'sish va farovonlikka erishishning strategik resursiga ham aylanib bormoqda.

Xulosa

Iqtisodiy geografiya xalqaro savdoni rivojlantirish, tabiiy va infratuzilma resurslaridan maqbul foydalanishga ko'maklashish, jahon ishlab chiqarish zanjirlarini shakllantirish va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishda asosiy o'rin tutadi. Globallashuv sharoitida iqtisodiyotning fazoviy jihatlarini tushunish mamlakatlar va kompaniyalarga o'zgaruvchan sharoitlarga samarali moslashish, savdo aloqalarini rivojlantirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkonini beradi. Shunday qilib, iqtisodiy geografiyaga ijobiy yondashish jahon iqtisodiy hamkorligi va taraqqiyotining yangi istiqbollari ochadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Klyuchnikov.A.V va Petrov.I.V. "Iqtisodiy geografiya va xalqaro savdo", Sankt-Peterburg-2021
2. Kotlyarov.I.I. "Jahon iqtisodiy geografiyasi: zamonaviy tendentsiyalar va istiqbollari", Moskva-2020
3. Polyanskiy.V.P. "Xalqaro iqtisodiy hamkorlikning geografik omillari", Novosibirsk-2018